

**EUROPEAN
CLIMATE
PACT**

FROM VERDICT TO VISION: THE ECHR PIONEERING PATHWAYS IN CLIMATE JUSTICE

Stefania Zourka | EU Climate Pact Ambassador
Legal Advisor, LLM | Junior Project Manager, CluBE

26 April 2024 | Dialogue on Climate Justice and Diplomacy

#MyWorldOurPlanet #EUClimatePact

**EUROPEAN
CLIMATE
PACT**

**ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΟ ΟΡΑΜΑ:
ΤΟ ΕΔΔΑ ΠΡΩΤΟΠΟΡΕΙ ΣΤΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ**

Στεφανία Ζούρκα | EU Climate Pact Ambassador
Δικηγόρος, LLM | Junior Project Manager, CluBE

26 Απριλίου 2024 | Διάλογος για την Κλιματική Δικαιοσύνη και Διπλωματία

#MyWorldOurPlanet #EUClimatePact

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Η Κλιματική Δικαιοσύνη

1.1. Ορισμοί- Προσεγγίσεις

1.2. Η διακυβέρνηση της κλιματικής αλλαγής και οι δικαστικές προσφυγές

2. Case Study: Το ΕΔΔΑ πρωτοπορεί σε επίπεδο κλιματικής δικαιοσύνης

2.1. Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε επίπεδο ΕΣΔΑ – Το ΕΔΔΑ

2.2. Η υπόθεση ορόσημο: Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland (application no. 53600/20)

2.2.1. Τα πραγματικά περιστατικά

2.2.2. Η δικαστική κρίση: Το δικαίωμα σε υγιές περιβάλλον ως ανθρώπινο δικαίωμα

2.2.3. Η δικαστική κρίση: Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη για θέματα προστασίας περιβάλλοντος

3. Αποτίμηση των πρόσφατων εξελίξεων σε επίπεδο ΕΔΔΑ - Συμπεράσματα

1. ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

1.1. Ορισμοί και Προσεγγίσεις

Η κλιματική δικαιοσύνη είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται για την προσέγγιση της κλιματικής κρίσης **ως ηθικού και πολιτικού ζητήματος** και όχι ως καθαρά περιβαλλοντικού ή φυσικού ζητήματος.

Αυτό επιτυγχάνεται με τη σύνδεση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής με τις έννοιες της δικαιοσύνης, ιδίως της περιβαλλοντικής δικαιοσύνης και της κοινωνικής δικαιοσύνης, και με την εξέταση θεμάτων όπως η ισότητα, **τα ανθρώπινα δικαιώματα**, τα συλλογικά δικαιώματα και οι ιστορικές ευθύνες για το κλίμα. **Εντάσσεται στους υποστόχους του ΣΒΑ 13.**

UNEP, Law and Environment Assistance Platform

«Ένα σύνολο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, που έχουν οι εταιρείες, τα άτομα και οι κυβερνήσεις έναντι αυτών των ευάλωτων ατόμων που θα επηρεαστούν με έναν τρόπο σημαντικά δυσανάλογα από την κλιματική αλλαγή».

E. Gibbons, "Climate Change, Children's Rights, and the Pursuit of Intergenerational Climate Justice." Health and Human Rights, vol. 16, no. 1, 2014, 19-31.

1. ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

1.2. Η διακυβέρνηση της κλιματικής αλλαγής και οι δικαστικές προσφυγές

Οι **δικαστικές προσφυγές** για το κλίμα συνιστούν μια πρωτοποριακή λύση για την αλλαγή της δυναμικής του αγώνα κατά της κλιματικής αλλαγής.

Από τον Δεκέμβριο του 2022, έχουν κατατεθεί

- **2.180 υποθέσεις** σχετικές με το κλίμα σε
- **65 δικαιοδοσίες**, συμπεριλαμβανομένων διεθνών και περιφερειακών δικαστηρίων, δικαστηρίων, οιονεί δικαστικών οργάνων ή άλλων δικαιοδοτικών οργάνων, όπως οι ειδικές διαδικασίες στα Ηνωμένα Έθνη και τα διαιτητικά δικαστήρια.

Παρατηρήθηκε μια σταθερή αύξηση σε σχέση με τις **884 εκκρεμείς υποθέσεις που είχαν καταγραφεί το 2017**, και τις **1.550 υποθέσεις το 2020**.

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Τα παιδιά και **οι νέοι-νέες, οι ομάδες γυναικών**, οι τοπικές κοινότητες και οι αυτόχθονες πληθυσμοί, μεταξύ άλλων, αναλαμβάνουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην προώθηση της μεταρρύθμισης της διακυβέρνησης της κλιματικής αλλαγής σε όλο και περισσότερες χώρες σε όλο τον κόσμο.

2. CASE STUDY: ΤΟ ΕΔΔΑ ΠΡΩΤΟΠΟΡΕΙ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

2.1. Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε επίπεδο ΕΣΔΑ – Το ΕΔΔΑ

1. **Αποτελεί το πρώτο μέσο** που αποκρυσταλλώνει και δίνει δεσμευτικό αποτέλεσμα στα δικαιώματα που ορίζονται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.
2. **Θεσπίζει απόλυτα δικαιώματα** που δεν μπορούν ποτέ να παραβιαστούν από τα Κράτη, όπως το δικαίωμα στη ζωή ή η απαγόρευση των βασανιστηρίων, και **προστατεύει ορισμένα δικαιώματα και ελευθερίες που μπορούν να περιοριστούν από το νόμο μόνο όταν είναι απαραίτητο σε μια δημοκρατική κοινωνία**, για παράδειγμα το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια ή το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής.
3. Στο άρθρο ΕΣΔΑ ιδρύεται η λειτουργία του **Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ)**, που είναι αρμόδιο να εκδικάζει τις ατομικές ή διακρατικές προσφυγές κατά κρατών – συμβαλλόμενων μερών στην ΕΣΔΑ για παραβιάσεις τις Συνθήκης.

2.2. Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΟΡΟΣΗΜΟ: VEREIN KLIMASENIORINNEN SCHWEIZ AND OTHERS

V. SWITZERLAND (APPLICATION NO. 53600/20)

2.2.1. Τα πραγματικά περιστατικά

Οι προσφεύγουσες ήταν αφενός, η **Verein KlimaSeniorinnen Schweiz**, μια ένωση (ελβετικού δικαίου) που έχει συσταθεί για να προωθεί και να εφαρμόζει την αποτελεσματική προστασία του κλίματος για λογαριασμό των μελών* της.

*Μέλη της ένωσης είναι πάνω από 2.000 ηλικιωμένες γυναίκες (το ένα τρίτο των οποίων είναι άνω των 75 ετών)

και, αφετέρου, **τέσσερις γυναίκες**, όλες μέλη της ένωσης και άνω των 80 ετών, οι οποίες παραπονέθηκαν για προβλήματα υγείας τους που επιδεινώνονται κατά τη διάρκεια των κυμάτων καύσωνα, επηρεάζοντας σημαντικά τη ζωή τους, τις συνθήκες διαβίωσης και την ευημερία τους. Επιπλέον, θεμελίωσαν το επιχείρημά τους στο ότι η ηλικία τους τις καθιστά ευάλωτες στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

Ο δικαστικός αγώνας τους ξεκίνησε στην Ελβετία το 2016, και ολοκληρώθηκε το 2020.

Τυπικά εξάντλησαν τα εσωτερικά ένδικα μέσα.

2.2. Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΟΡΟΣΗΜΟ: VEREIN KLIMASENIORINNEN SCHWEIZ AND OTHERS

V. SWITZERLAND (APPLICATION NO. 53600/20)

2.2.1. Τα πραγματικά περιστατικά

Οι προσφεύγουσες:

- ❑ Θεμελίωσαν την προσφυγή τους σε μια **σειρά παραλείψεων των ελβετικών αρχών** όσον αφορά τον μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής - και ιδίως της υπερθέρμανσης του πλανήτη - οι οποίες, όπως ισχυρίστηκαν, επηρεάζουν αρνητικά τη ζωή, τις συνθήκες διαβίωσης και την υγεία τους.
- ❑ Κατήγγειλαν ότι η Ελβετική Συνομοσπονδία **παρέλειψε να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ΕΣΔΑ** σχετικά με για την αποτελεσματική προστασία της ζωής (**άρθρο 2**) και για τη διασφάλιση του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής τους ζωής, συμπεριλαμβανομένης της κατοικίας τους (**άρθρο 8**).
- ❑ Στο πλαίσιο αυτό, κατήγγειλαν ότι το **κράτος δεν θέσπισε την κατάλληλη νομοθεσία και δεν έλαβε τα κατάλληλα και επαρκή μέτρα για την επίτευξη των στόχων καταπολέμησης της κλιματικής αλλαγής**, σύμφωνα με τις διεθνείς δεσμεύσεις του.
- ❑ Επιπλέον, κατήγγειλαν ότι **δεν είχαν πρόσβαση σε δικαστήριο κατά την έννοια του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης**, ισχυριζόμενοι ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν είχαν ανταποκριθεί δεόντως στις αιτήσεις τους και είχαν εκδώσει αυθαίρετες αποφάσεις που έθιγαν τα πολιτικά τους δικαιώματα όσον αφορά την παράλειψη του κράτους να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την αντιμετώπιση των δυσμενών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

2.2.2. Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Α. Δικαιοδοσία του Δικαστηρίου για θέματα που δεν ρυθμίζονται από την ΕΣΔΑ;

- ❑ Δεδομένου ότι δικαιοδοσία του Δικαστηρίου εκτείνεται σε θέματα που άπτονται της διασφάλισης της τήρησης των δεσμεύσεων που έχουν αναλάβει τα Συμβαλλόμενα Μέρη της Σύμβασης και των πρωτοκόλλων της.
- ❑ Το Δικαστήριο έκρινε ότι υπάρχουν επαρκώς αξιόπιστες ενδείξεις για την ύπαρξη της ανθρωπογενούς κλιματικής αλλαγής, που σοβαρή τρέχουσα και μελλοντική απειλή για την απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που εγγυάται η Σύμβαση, *ότι τα κράτη το γνωρίζουν και είναι σε θέση να λάβουν μέτρα για την αποτελεσματική αντιμετώπισή της, ότι οι σχετικοί κίνδυνοι προβλέπεται να είναι μικρότεροι εάν η άνοδος της θερμοκρασίας περιοριστεί σε 1,5οC πάνω από τα προβιομηχανικά επίπεδα και εάν ληφθούν επείγοντως μέτρα.*
- ❑ Έκρινε σχετικά με το *locus standi* (άρθρο 34 ΕΣΔΑ – ιδιότητα του θύματος) των τεσσάρων προσφευγουσών (απέρριψε) και της ένωσης (έκανε αποδεκτό).

2.2.2. Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Το Δικαίωμα σε ένα υγιές περιβάλλον → Παραβίαση Άρθρου 8 ΕΣΔΑ

- ❑ Δεν κατοχυρώνεται αυτοτελώς στην ΕΣΔΑ!
- ❑ Το 2022 η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ αναγνώρισε το δικαίωμα σε ένα καθαρό υγιές και βιώσιμο περιβάλλον, ωστόσο τα ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης δεν έχουν κανονιστικό χαρακτήρα για τα κράτη μέλη.
- ❑ Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι **το άρθρο 8 της Σύμβασης περιλαμβάνει το δικαίωμα των ατόμων σε αποτελεσματική προστασία από τις κρατικές αρχές από τις σοβαρές δυσμενείς επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στη ζωή, την υγεία, την ευημερία και την ποιότητα ζωής τους.**
- ❑ Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε την αιτιώδη σχέση μεταξύ της απόλαυσης των δικαιωμάτων που απορρέουν από την ΕΣΔΑ και της ανάγκης αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής και την **υποχρέωση των κρατών** να μετριάσουν τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής με **θετικά μέτρα.**
- ❑ Διαπίστωσε επίσης κρίσιμα κενά στη διαδικασία θέσπισης του σχετικού εθνικού κανονιστικού πλαισίου για να επιτύχουν αποτελεσματικά τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (GHG).

2.2.2. Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για θέματα περιβάλλοντος → Παραβίαση του Άρθρου 6 ΕΣΔΑ

Το Δικαστήριο

- ❑ Έκρινε ότι παραβιάστηκε το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη
- ❑ έκρινε ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν είχαν ασχοληθεί σοβαρά ή καθόλου με την προσφυγή.
- ❑ δεν παρείχαν εμπειριστατωμένη αιτιολογία για την απόρριψη του αιτήματος της ένωσης, ενώ θεώρησαν περιττό να εξετάσουν την ουσία της δικαστικής διαφοράς.
- ❑ δεν εξέτασαν επαρκώς τα αδιάσειστα επιστημονικά στοιχεία σχετικά με την κλιματική αλλαγή και τον επείγοντα χαρακτήρα όσον αφορά τις υφιστάμενες και αναπόφευκτες μελλοντικές επιπτώσεις της εν λόγω αλλαγής σε διάφορες πτυχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Κατόπιν τούτων, το Δικαστήριο έκρινε ότι η Ελβετία πρέπει να καταβάλει στην προσφεύγουσα ένωση το ποσό των 80.000 ευρώ.

3. ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΑΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΕΔΔΑ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- ❑ Η απόφαση στην υπόθεση κατά Ελβετίας σχολιάστηκε **ως πρωτοποριακή** στην διεθνή κοινότητα, καθώς εντάσσει στο προστατευτικό πλέγμα των διατάξεων της ΕΣΔΑ το δικαίωμα σε ένα καθαρό-υγιές περιβάλλον ως ένα ατομικό δικαίωμα που αποτελεί πτυχή του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και κατοικίας.
- ❑ Παράλληλα σε πολλά σημεία της απόφασης το Δικαστήριο αναγνωρίζει **την θετική υποχρέωση** όλων των κρατών να λάβουν μέτρα για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.
- ❑ Ωστόσο το σημείο διαφωνίας όσων αρνούνται το αξιοσημείωτο της υπόθεσης είναι το επιχείρημα ότι στην πραγματικότητα **τα κράτη δεν θα καθοδηγηθούν από συγκεκριμένες δράσεις που απαιτεί το ΕΔΔΑ**, αλλά ο στόχος (ουδετερότητα του άνθρακα εντός τριών δεκαετιών) είναι σαφής και σύμφωνος με τις επιστημονικές γνώσεις και αυτό αποτελεί ζήτημα πολιτικής πρωτοβουλίας.
- ❑ Εάν η Ελβετία δεν επικαιροποιήσει τις πολιτικές της, θα μπορούσαν να ακολουθήσουν περαιτέρω δικαστικές διαμάχες σε εθνικό επίπεδο και τα δικαστήρια θα μπορούσαν να επιβάλουν οικονομικές κυρώσεις.

3. ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- ❑ Σε κάθε περίπτωση η απόφαση δίνει το **πράσινο φως** για παρόμοιες υποθέσεις σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς θέτει ένα σημαντικό νομολογιακό προηγούμενο
- ❑ Την ίδια μέρα το δικαστήριο (ΕΔΔΑ) **απέρριψε δύο άλλες υποθέσεις** που σχετίζονται με το κλίμα για λόγους παραδεκτού. Η μία από αυτές είχε ασκηθεί από μια ομάδα έξι νέων Πορτογάλων κατά 32 ευρωπαϊκών κυβερνήσεων και η άλλη από έναν πρώην δήμαρχο μιας γαλλικής παράκτιας πόλης κάτι που αποδεικνύει της πολυπλοκότητας του αυξανόμενου κύματος δικαστικών προσφυγών πολιτών κατά κρατών με σκοπό την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

**EUROPEAN
CLIMATE
PACT**

**ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΑΣ!**

 climate-pact.europa.eu

 [EUClimateAction](#)

 [@EUClimateAction](#)

 [ourplanet_eu](#)

 [eu-environment-climate](#)

 [@EUClimateAction](#)

© European Union 2023

Unless otherwise noted the reuse of this presentation is authorised under the CC BY 4.0 license. For any use or reproduction of elements that are not owned by the EU, permission may need to be sought directly from the respective right holders. The opinions expressed are those of the author(s) only and should not be considered as representative of the European Commission's official position.